

Слово «Україна» містить у собі яйце, журавля, «харе Раму»... що далі?

За останні двадцять років з'явилося чимало версій походження назви Україна та взагалі ідей щодо цивілізаційного коріння українства. Надто плідною була перша половина 1990-х, коли гіпотези з'являлися практично в кожному виданні й мало не щомісяця. Було й дещо геть міфічних ідей — чи то в сенсі залучення до українства цивілізацій дуже віддалених (хронологічно або географічно), чи то в сенсі використання різноманітних езотеричних мотивів. Проте, хоч би як ми ставилися до новітньої міфотворчості, мусимо визнати: в Україні є дециця людей, які вірять, що «етруски» — «це руські», що шумери теж наші, що Гомер та Ісус були галичанами чи принаймні в те, що носії трипільської культури є прямими нашими і тільки нашими предками (здається, останню тезу поділяє й нинішній Президент України). Журналісти, як і лікарі, мусять виходити з того, якими люди навколо є, а не якими вони могли б бути. Тому ми вирішили в скороченому вигляді опублікувати надіслану до нашої редакції статтю одинадцятирічної **Діани Писаренко**, у якій дівчинка вправно «розклала по полицях» як наукові, так і параісторичні фантастичні теорії

ПОХОДЖЕННЯ НАЗВИ «УКРАЇНА»

Бо масові феномени суспільної свідомості таки мають бути класифікованими, структурованими й діагностично описаними. А вже коли міфи стосуються слова, що є, зокрема, назвою нашого журналу — ми не можемо просто по-снобістськи заплющувати на це очі!

— отже, системний, недитячий погляд на цю проблему демонструє Діана ПИСАРЕНКО в рубриці

ЗВІДКИ?

Гіпотеза №1, наукова

Україна — відкраяна

Чимало науковців виводять слово «Україна», а також і загальнослов'янські слова «країна», «край» від праслов'янського кореня «кра», що мав значення «відрізати», «відокремлювати». Похідними від цього кореня також є українські слова «кряти», «кравець», російське «кroitъ» та аналогічного значення словенське дієслово «krajati», чеське «krajeti» тощо*. Таким чином, слово «(у)країна» могло первинно означати «відкраяна, відрізана, відокремлена земля».

При цьому дослідник С.Шелухін вважає, що термін («україна») мав бойове походження, тобто свідчив про те, що нашим предкам доводилося відвоювати («украювати від решти») власну землю. Також існує думка, що «відкраяна» територія в давнину могло означати «відокремлена для нас Богом».

Гіпотеза №2, наукова

Україна — окраїна

Ще поширенішою (надто серед російських науковців) є пов'язування назви «Україна» зі словом «окраина»

в його позитивному сенсі — «порубіжжя», «прикордоння». За словами М.Грушевського, «стара ся назва (Україна), уживана в староруських часах у загальнім значінню «пригранична», була в XVI ст. спеціалізована в приложенню до середнього Подніпров'я, що з кінцем XV ст. стає таким небезпечним, в виїмкові обставини поставленим, на вічні татарські напади виставленим пограничем».

Як зауважують прихильники цієї гіпотези, у XVII—XVIII ст. район Запорізької Січі був рубежем трьох імперій — Польської, Турецької та Російської. Цей простір став областю високої енер-

гетики, але енергетики конфліктної, розірваної суперечностями. Сюди втікали люди з високою пасіонарністю, шукаючи волі й кращого життя; ця «окраина» стала центром і джерелом національної, суспільно-політичної самосвідомості народу (тоді ще «народу Русі») проти влади імперій. Саме тому пізніше, у XIX ст., для самоідентифікації нашого народу замість офіційних термінів «малороси», «руські» дедалі частіше починає вживатися назва

«Україна», яка асоціювалася з козацтвом і втілювала боротьбу народу за незалежність — і від Росії, і від Австро-Угорщини, і від польського домінування в межах останньої.

Існує ще одне пояснення «окраїнної суті» слова «Україна». Канадський дослідник О.Субтельний, погоджуючись, що Україна — це така «земля скраю», вважає, що йдеться про окраїну... всієї Європи! Утім, аргументовано довести це твердження не вдається. Бо на часи першої фіксації слова «Україна» (Київський літопис 1187, 1189), не могла б назвати землі Русі своєю окраїною ані жодна держава Європи (Польща, Чехія, Угорщина тощо), ані загалом західнохристиянська спільнота.

Гіпотеза №3, міфічна

Україна — ук+тріан

На думку деяких фахівців із «дешифрування» стародавніх письмових та археологічних джерел, в основі слова «Україна» лежить назва першої на нашій землі держави Троянь, що своєю чергою походить від «тройка», який в арійській вікі став символом цієї землі, а в наш час — гербом України під назвою тризуб. Наші далекі предки, далі припускають дослідники, носили ім'я «уктріани», що означало «учені тріани» («троячі») і яке протягом тисячоліть зазнало змін та набуло форми «українці».

Натомість публіцист Б.Яценко вважає, що етнонім «уктріан» містив у собі санскритський корінь «ук» («слово») та суфікс «тр» (ознака діяча, професії). Тобто загалом назва означала «той, що продукує слово» — а це асоціюється з аналогічним походженням етноніму «слов'яни».

Гіпотеза №4, міфічна

Україна — Уккермарк

Частина вчених зауважує, що в різних стародавніх письмових

джерелах згадується прибалтійське (північнонімецьке) плем'я з назвою «укри» — а отже, виводять назву українців від цього первинного етноніма. Аргументи такі: на нижній Ельбі досі існує область Уккермарк; хроніст Саксон Грамматик (XI ст.) згадує якусь «Терра Укера» на південних берегах Балтики (схоже, що це той самий майбутній Уккермарк); та й на середньовічних картах на захід від Вісли позначалося плем'я «ухре». До речі, поєднати слово «Україна» з німецьким «Уккермарком» і тамтешніми ж «украями» вперше спало на думку росіянинові М.Надеждіну ще 1837 року.

Також слово «укри» зустрічається на перших сторінках «Повісті минулих літ» при розповіді про розселення народів по світу. При цьому загадкові «укри» ототожнюються з іще загадковішими «брахманами», а водночас дається ще й третій синонім «остров'яни». Заплутаність збільшується, коли в наступному рядку літопису з'ясовується, що поруч із тим три-іменним племенем мешкають якісь «інди». Бо, з одного боку, «інди» добре поєднуються з «брахманами» (нібито йдеться про далеку Індію) і навіть з «остров'янами» (Індію чимало народів у давнину вважало островом). З боку другого, на вищезгаданих середньовічних картах Європи плем'я «ухре» західніше Вісли межувало з племенем «вінди» на самій нижній Віслі. А перехід од «віндів» до «індів» під кутом зору філологічної науки є цілком можливим.

Слово «укри» кілька разів фігурує і в такому неоднозначному джерелі, як «Велесова книга». Також існує сумнівного походження «фольклорна казка» про прародителів людства Славу й Гука, від імені останнього з яких буцімто й походить назва «гукри» (з іще сумнівнішою вказівкою, що в давнину «гукри» означало «дужі»).

Гіпотеза №5, міфічна

Україна — яйце-країна

Відомий історик-езотерик Ігор Каганець зауважив, що в давнину назва нашої землі писалася «Оукраїна». І тут, на його думку, «оу» («ов», «ой») — це індоевропейський корінь, що означав «яйце», «сім'я», «зерно», «зародок».

Наприклад, латиною «яйце» буде «ovo», та й слов'янське слово «яйце»/«яечний» етимологічно має корінь «й», що також походить від індоевропейського «ой». Відповідно, Оу-країна — це країна початку, країна-яйце. Тому, вважає п.Каганець, у нас досяг небаченого розвитку унікальний мистецький феномен писанки, що чітко вирізняє українців з-поміж решти народів світу.

Прихильники цієї теорії зводять до «яйця» і слово-вигук «ой» на початку багатьох народних пісень, і слово «оум» ведичних гімнів, і назву скіфської землі «Ой» (латиною «Oium»), про яку пише готський історик VI ст. н.е. Йордан.

Гіпотеза №6, міфічна

Україна — неня Ра

Публіцист С.Піддубний вважає, що прадавній корінь «ра» означав «Бог», а «ра-ня» — «Божаненька», «Божаземля», що й перетворилося на «(у)країна». До того ж слова «ра» параісторики зводять індійський теонім Рама, слов'янські слова «рай» та «райдуга». «Русини» ж, за цієї теорією, були спочатку «расинами», тобто «синами Ра».

Гіпотеза №7, міфічна

Україна — кран-земля

Фольклористи помітили існування індоевропейського кореня «кран», що означає «журавель». Порівняйте з європейським «cran», «Kran», себто «журавель», яке, до речі, запозичене нами в назві будівельного устаткування «кран». Та й у деяких українських говірках журавлів та лелек іменують «крун» або «кран». Отже, Україна, на полягають дослідники, це «земля предка-журавля» — адже в давнину кожне плем'я мало свого тотемічного предка, найчастіше якийсь вид тварини. Чому б і нашим пращурам не мати своїм тотемом журавля?

Окрім того, існує виведення самого слова «кран» від назви бога «ра», про якого — див. попередню гіпотезу.

Гіпотеза №8, міфічна

Україна — кхрана

І наостанок санскрит дає ще одне поживне слово для етимологів: «(у)кхрана» — «земляний вал», «рубіж», позначений сторожовими курганями». Зайве пояснювати, що кургани й оборонні вали на кшталт Змієвих є однією з найхарактерніших особливостей саме українського степу й лісостепу.

* Слова «красти», «крадене» також походять від цього ж праслов'янського «кра» (відокремлювати) — Прим. ред. █

